

VIII

SERRES DEL VERD Y PORT DEL COMTE

ITINERARI N.º 112

**De Gósol al Cap de Verd
o turó de Prat Naviral**

PER LA COLLADA DE MOLA

*2 h. 15. Pot fer-se gaire
be fins al cim en cavalleria.*vall y del admirable enforcat
del Pedraforca.*1 h. 30. Clot de les Carbo-
neres, aspre replec de la serra.
Porta son nom no del carbó
sino de car, pedra o quer, com
be ho indica lo pedregós del
davallant o clapissa que'l ma-
teix clot forma.**Desde'l cim de Prat Naviral. Pedraforca al enfront. Cadí a la esquerra**La excursió a la serra del
Verd es del tot recomanable.**1 h. 15. Collada de Mola.
De Gósol a la collada de
Mola. (Vegis itin. n.º 99).**Se faldeja'l Cul de Verd per
un camí planer entre'l negre
pinatar, en direcció al SO. y per
dessobre la coma del riu de
Mola, en vistes de Gósol y sa**Se va faldejant la serra del
Verd.**1 h. 40. Portell del Os, en-
tall obert en el cim del carenar,
relleix de penya entre timbes y
alts espadats. Sa ferestega canal
cau a la vall del riu de Mola. En
altre temps aquesta serra molt
atapeïda de pins y abets estava
poblada d'óssos y'ls seus bos-
cos eran gaire bé impenetrables.*

Se va planejant sota la cresta de la serra.

1 h. 50. Solana dels Ginebres, encarada a migdia. S'atrevessen verds pasturatges. La font del Verd y la font Blanca queden un xic en avall de la serra.

2 h. Clot de Prat Salvatge, que baixa del cim dels Caballers y del de Prat Naviral.

El camí s'enfila fortament pel gleber.

mig-jorn del turó s'hi esten ondulat el relluent herbat de Prat d'Aubes. El bestiar puja al estiu a grans ramades a pasturar en aquests frescos y rics herbatges.

Tanca l'horitzó al Nord la serra de Cadí formant un gegantesc muraldal del que se'n destaquen marcadament els cims de les Tres Canaletes, el de la Canal Baridana al costat del pas del propi nom y'l Vult Turó en el costat oposat. Al

Serra del Port del Comte desde'l cim de Prat Naviral

2 h. 15. Cap de Verd o Turó de Prat Naviral.—2281 m. alt.—Extens panorama, un dels més interessants de la regió. Al dessota del cim, gaire bé tot de plà, s'hi esten el magnífic ras de Prat Naviral, envellutat y verd, rematant sobtadament en sa part de ponent en verticals cingletars. De la punta Nord del ras s'ovira ben al fons el poble de Tuxent y sa preciosa vall. Sota la part de

ENE. s'avança magestuós el Pedraforca, destacant-se isolat. Al lluny vers al NE. s'oviren el Puigmal y les altes montanyes del Freser y del Ter ab la grandiosa serra del Catllar que separa abdos rius.

A llevant sobressurt el Taga avantçant-se a la serra Cavallera. Al ESE. omple propera l'espai la serra den Cija, més enllà dels altres cims de la propia serra del Verd. Al SE. s'este-

nen els Rasos de Peguera y'l Cogulló d'Estela, ressortint més al lluny el Montseny. Al SSE. se dominen les espadades montanyes de Busa y'ls enaspralls de la dels Bastets separades, per l'entall per aon s'endinsa'l Cardener, de les de La Mola y Roques de Lord. Al SO. s'enlairen el Cap de Querol y les Morrerres sobre Sant Llorenç, estenent-se vers a ponent la serra de La Bofia, qual forats'ovira, la rasa del Sucre y'ls cims aspres y pelats de la serra del Port del Comte, la Tossa Pelada, el Padró dels Quatre Batlles y'ls tossals d'Estibella; es un bell mirador detallat d'aquella ampla y extensa serra. Al dessota s'allarga'l nervi escabrós y accidentat que uneix la serra del Verd ab el Port del Comte; a la dreta al fons s'ovira la vall del Lavansa, a la esquerra la bonica vall de La Pedra y més enllà la de Sant Llorenç. Al O. se noten al lluny, per dessobre de la vall del Lavansa, les serres del Boumort, Cabó y Ares. Al ONO. enllà del Cadí de Tost s'oviren les montanyes de Sant Joan del Herm. Dret a mig-jorn se dibuixen en els llunyans horitzons onades de serres, de les que se'n destaquen les de Montserrat retallades en l'espai y la de Sant Llorenç de Munt, distingint-se en dies clars nostra serra del Tibidabo. Més al SO. enllà de les montanyes de Sagarra s'apercebeixen les de las comarques de Tarragona y el Montsec de Lleida y més properes les de Oliana, el Turb y la serra d'Aubens. Vers a llevant en dies ben serens arriba a veure's a llevant el mar de Roses.

La serra del Verd s'avansa magestuosa entre'l Pedraforca

y'l gran massís de la serra del Port del Comte, corrent de N. a S. entre les altes y hermoses valls del Cardener y del Aiguadevalls, de Pedra y Coma y Sant Llorenç y de Gósol. Està unida al gran sistema general pirenenc per coll de Mola al Nord, donant la mà a ponent pel Port del Comte, al massís del propi nom.

La serra propia del Verd termina en el coll dels Belitres, sota'l cim de Prat Naviral o Cap de Verd, desde aquell coll pren el nom local de montanya de les Comes o serra del Gall (*Itin. n.º 113*) y porta la direcció decantada a llevant. Desde'l coll dels Belitres enllà constitueixen sa part superior tres tossals de pariona alçaria y poc més baixos que'l cim de Prat Naviral. Al costat del coll dels Belitres s'hi aixeca'l cim de Prat d'Aubens 2275 m. alt—; segueixen els Tres Collets,—2175 m. alt— el Cap d'Urdet—2272 m. alt.— y'l pla y cap de Baga Agre—2241 m. alt.

La montanya de les Comes està plena de fresques fonts que brollen arreu al mig dels espessos boscos. La serra propia del Verd no es tan rica d'aigües. Sols té la font de Verd no molt abundosa y la font Blanca d'escàs caudal.

ITINERARI N.º 113

De Gósol al cim de Prat Naviral

PER LA MONTANYA DE LES COMES

2 h. 45. *Variant verament recomenable que permet recorre la preciosa montanya de Les Comes, rica de fonts, de verdor y d'arbreda.*

Se surt de Gósol seguint el camí de coll de Mola (*Itinerari n.º 99*).

5 m. Se deixa'l camí de Tuxent que s'enlaira a la dreta y es va faldejant per dessobre la coma de coll de Mola.

A l'altra part de la vall hi ha el salí de Gósol.

30 m. S'atravessa el riueral al enfront de l'aspre clotat de Torrentsenta.

35 m. Font de Torrentsenta. Copioses dens d'aigua que naixen al peu d'un curt y bell entall. L'aigua es fresca y molt abundant. Al damunt s'hi aixeca un enasprat y pregon entall de penyes recobert de matolls y arbreda, formant un estret engorjat. En l'espadat d'aquesta gola s'hi obra una bauma de molt dolent accés, estreta en l'entrada, tenint en son interior una cabuda per a 4 o 5 persones. S'anomena la Cambra de les Cabres.

Deixa'l camí la font a la dreta y s'enfila serra amunt per grosses reblincoles guanyant un rost terror.

1 h. Cap de la carretera dels Rulls, aon se troba un ample camí de bosc que va rodejant la montanya. Es un camí molt deliciós ombrejat tot ell per la ufana baga de pins y abets, pertanyent al comú de Gósol. Cada any se fa sols una aclarida y cada veï te marcat ja per endavant l'arbre que li toca. Sense voler assegurar per aixó que's faci tot d'una manera equitativa y de que no's cometi algun abus de tallar algun arbre més dels corresponents, la mida es molt encertada y es la manera de conservar be els boscos ja que'ls arbres nous de cada anyada van substituint als arrabassats.

Si en totes les bagues se fes aixís, no hi haurien tants erms en les montanyes.

1 h. 30. Font de les Abeurades—1880 m. alt.—L'aigua molt freda y rica raja abundosa per dos o tres indrets y's filtra tot seguit, poc en avall, perdent-se son rastre, lo qual dona lloc a la suposició de que torna a reapareixer en la font de Torrentsenta. Uns quants combs posats prop del manantial arrepleguen l'aigua y serveixen per a abeurar la vacada de la montanya. El lloc es molt delicios, tot envoltat de bosc que li dona bella ombra y suau reculliment, ab un bell paisatge estés al lluny a través dels embrancaments de troncs y fumatges.

Se deixa l'ample camí forestal que va donant toms per la montanya y tornant un xic enrera, es puja pel costat de fonda y amagada barrancada, sempre dins de l'hermosura del bosc, començant-se a trobar bells exemplars d'abets, alts de tronc, espessos de soca y ab estés brancatge.

1 h. 40. S'entra de plé en la espléndida abetosa d'arbres gegantescos, d'elegant y magestuosos tirat. Magnífics paisatges decoratius.

Va ascendint-se constantment. Al dessota en uu clot entre'l bosc s'hi ovira la fresca y abundosa font dels Combs, en un planell herbat. Serveix també d'abeurada per a'l bestiar de la montanya.

1 h. 50. Font del Gall—2120 metres alt.—Aigua riquíssima y gelada, si be no molt abundant. La font raja ben aconduïda, arreglada pels pastors que porten els remats als prats del cim de la montanya.

Se va faldejant per dins del bosc, per passants enrevessats a causa de l'espessor de la baga, sense camí fresat, fruit-se de bells paisatges y excel·lents cops de vista. Al dessorre a l'esquerra, no gaire en amunt, hi han els tres Collets des de aon pot pujar-se als cims de Baga Agre, Cap d'Urdet y Prat d'Aubes.

d'Aubes, encatifat de verds, grassos y frescos pasturatges, que nodreixen al estiu a les remades.

Tirant a l'esquerra en cosa d'un quart pot pujar-se al Cap de Prat d'Aubes (*Itin. n.º 114*).

Desde'l coll deixant de banda el Prat d'Aubes, va guanyant-se el cim de la serra pujant per

Font del Gall

2 h. 15. Font de la Moneda —2140 m. alt—de gran anomenada a Gósol, per son aigua pura y gemada. És poc abundosa. Raja en mig de l'espessat del bosc.

Se va faldejant tot de plà sempre per dins del cor de la baga.

2 h. 30. Coll dels Belitres —2140 m. alt—entre'l Cap de Prat d'Aubes y el Cap de Verd o cim de Prat Naviral, en l'extrem oriental del hermos plà

dessorre'ls atapeïts pasturatges.

2 h. 45. Cim de Prat Naviral.

ITINERARI N.º 114

De Gósol a Cap d'Urdet y al cim de Prat Naviral

3 h. 15. *Variant dels dos itineraris anteriors, força interessant també si's volen recorre carenejant tots els cims de la serra.*

35 m. Font de Torrentsenta. *De Gòsol a la font de Torrentsenta* (Vegis itin. anterior).

Enllà de la font se deixa tot seguit el camí dels Rulls y de la font de les Abeurades y's puja de dret per un estret corriol.

45 m. Se revolta la serra dret al respatller de la part de llevant, pujant el camí de ferm

del massís general de la serra del Verd. Bonica vista sobre'ls boscos y amagats clots de les Cassoles per un costat y 'ls boscos de les Comes per l'altre.

Se va carenejant en amunt sempre entre bosc.

1 h. 35. Serrat Rodó, grop cupular de la serra, que's va faldejant.

Pedraforca desde Cap d'Urde

per la forta costa d'Urdedells, sempre entre bosc.

55 m. S'entra en l'hermós bosc de les Cassoles, aon hi brollen moltes fonts. Pels cims de la alta arbreda s'hi veuen saltar sovint els aixerits esquiroles que abunden en la бага. El camí molt penós va pujant constantment.

1 h. 20. Collada d'Urdedells, en l'extrem baix oriental de la montanya de les Comes y

2 h. Prat de Llitzés, extens ras de pasturatges. Se dominen el coll de Gòsol, la Montanyeta y Prat Formiu. El panorama es extens. Se va pujant fortament per l'herbam.

2 h. 10. Cap de Baga Agre, —2241 m. alt.—cim arrodonit, d'extensa mirada. Rampant suau englebat.

Plà de Baga Agre, en el llom ample de la serra. Tots aquests cims son poblats al estiu de

bestiar que hi puja a gaudir de la riquesa de la pastura y de la frescor de la montanya. Aquest plà de Baga Agre s'esten entre el tossal de son nom y'l Cap d'Urdet. La Baga Agre s'allarga al dessota pels aiguavessos de la vall de La Pedra.

Se puja pera guarnyar el cim.

2 h. 25. Cap d'Urdet—2272 m. alt.—Esplèndida vista pariona a la del cim de Plà Naviral, ab distincions de panorama local.

Va carenejant-se en baixada per entre grenys y bosc.

2 h. 35. Els Tres Collets,—2175 m. alt.—Ondulacions de la carena. Rasos herbats. Sota la collada que formen els Tres Collets hi ha la font del Gall (*Itinerari anterior*) a molt curta distància.

Torna a pujar-se per herbatge clapat de bosc seguint el rem de la serralada.

2 h. 50. Cap de Prat d'Aubes,—2275 m. alt.—en el punt més alt de la montanya de Les Comes. Domina l'hermosa vall de La Pedra y la de Sant Llorenç per un costat y la de Gòsol per l'altre. El panorama general es parió al del cim de Prat Naviral.

Se baixa pel tou del ras enlebat.

3 h. Coll dels Belitres (*Itinerari anterior*).

3 h. 15. Cap de Verd o cim de Prat Naviral.

ITINERARI N.º 115

De Sant Llorenç dels Piteus a la Serra del Verd y puig de Prat Naviral

4 h. *Interessant ascensió a una de les més hermoses mon-*

tanyes de l'alta conca del Cardener.

Se segueix fins a La Gafa el camí de La Coma (*Vegis itinerari n.º 100*).

50 m. La Gafa.

S'atravessa el Cardener per una palanca, davant de la fàbrica, y tot seguit el Mosoll d'ample llit pedregós, deixant a la dreta el camí de la iglesia parroquial de Sant Sadurn de Pedra que està situada a cosa d'un quart de distància, dominant des d'una eminència sa preciosa vall.

La parroquia de Sant Sadurn de Pedra està emplaçada dins dels clots de sa reclosa vall exuberant de verdor y arbreda y voltada y coronada per farreny montanyam, alt y enasprat. Forma ab la parroquia de La Coma el municipi de Pedra y Coma. Llinda en sa part nord, pel Cardener, ab la parroquia de La Coma y per la Serra del Verd ab Tuxent; a llevant confronta ab Gòsol per Cap d'Urdet y la montanya de les Comes y ab La Corriu pels alts cimals de Cap de Balç y al S. y al O. ab Sant Llorenç dels Piteus per la vall del Cardener. Té unes 50 cases y 268 habitants.

La vella iglesia de Sant Cerni o Sant Sadurn fou consagrada en 1507 per Guillem Guifre, bisbe d'Urgell.

El camí s'enlaira en l'estrep avansat de serra que separa la vall de La Pedra de la vall de La Coma. La mirada's complau en el bell aspecte de les verdes fondalades, rublertes de conreus, prats esmeragdats y variada arbreda, circumdades per penyals de formes agudes y vessants farrenyes cobertes de negra boscuria sota cims as-

pres, secs y trencats. Dret a ponent a l'altra part del Cardener barra l'espai la superba serra de La Bofia, coronada a un costat pel Cap de Querol y les Morreres y per l'altre per la Tossa Pelada, Padró dels Quatre Batlles y Estibella. Vers al nord s'oviren els trencalls de

dels cims de Prat d'Aubes y de Cap d'Urdet.

1 h. 30. Castell de Moros, antiga torra migeval enrunada, de la que sols ne queden les quatre esquarterades parets y alguns restos de la adovellada porta y de les finestres que li donaven llum.

Fonts de la Rivereta

Cap de Port y'ls caients abruptes de Cap de Verd.

1 h. 15. Se perd de vista la vall del Cardener, atraient l'esguard la bella clotada del Recó, rublerta d'arbres y de penyals aspres y enteres, tancant l'espai els caients abruptes y emboscats

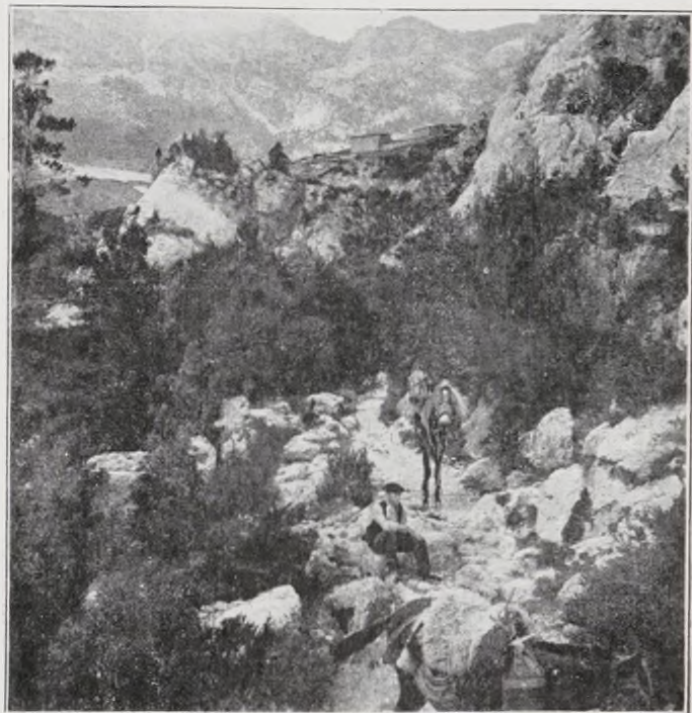
A curta distància's troba la capelleta de Sant Andreu, molt senzilla, conservant restos de sa antiga construcció romànica. Els paisatges son bellíssims.

1 h. 35. Can Pujol del Recó, grandiosa casa pairal que respira benestar, deliciosament

banyada pel sol, encarada a mig-jorn y ab ampla solana o galeria. A son entorn hi té un magnífic bosc d'alzines y roures centenaris. Penyals de rares formes enquadren l'esplèndid bosc, al que dona encara més encís y galanura el caudalós manantial de La Rivereta que

mats per arrogants y cantelluts penyals d'enèrgic y ben entonat colorit. Prompte's guanya ferma alçaria sobre la vall.

2 h. 15. La Borda den Pujol, masoveria de modest aspecte, situada damunt de tancats espadats al cap d'una replanada que forma un relleix de la serra.

Pujada de la Borda

neix entre'ls arbres, serpejant son copiós caudal per dins del bosc. L'aigua es fresca y riquíssima.

Volta'l camí per darrera de la casa y s'enfila tot seguit perdent-la prompte de vista, girant per aspre pujant, entre portells de bell esguard for-

Camps de conreu envoltats de bosc.

2 h. 20. Font de la Borda. El camí domina la replanada.

2 h. 25. Se penetra en un espès bosc de pins, alts y ombrosos. Puja'l camí dins del bosc.

2 h. 45. S'empren fatigosa

pujada, molt dreta y de mal remar; molt dolenta per a les cavalleries. La serra's presenta gaire be vertical, ab caients en-xorrencats y pedregosos. Els pins s'enlairen entre'l pedregani. El corriol es sovint perdedor, esborrat pels arrastres de pedregall ocasionats pels mals temps de montanya. La Baga Agre ocupa una gran extensió en la vessant de la serra. Es agre de veritat y son nom ben be li escau.

3 h. 35. Prat d'Aubes, ras de pasturatges ample y hermos que s'estén en suau decliu dret al cap de la Baga y per dessota el cim de son nom y del de Baga Agre. Al estiu està poblat per les remades - 2200 m. alt.

Des de'l Prat d'Aubes pot anar-se pel repeu de son propi cim en deu minuts als Tres Collets per a pujar des de allí a Cap d'Urdet.

Se remunta pel suau davallant del ras envellutat, brodat de bosc.

3 h. 45. Coll dels Belitres. S'empren la pujada sempre per damunt de l'herbei.

4 h. Puig de Prat Naviral.

ITINERARI N.º 116

De Sant Llorenç al cim de les Morrerres, La Bofia, Pouet de Bessies y Padró dels Quatre Batlles.

4 h. 45. *Hermosa excursió de montanya, de les més interessants de tota la comarca.*

A la sortida de Sant Llorenç se segueix el camí de coll de Jou (*itinerari n.º 104*).

20 m. Se deixa'l camí ral a

l'esquerra y s'empren altre viarany.

25 m. Se deixa a la dreta la grossa casa Casserra de Vilamantell, aon hi ha una fresca font.

30 m. Se deixen també a la dreta les cases Vila y Bajona.

35 m. El camí s'enfila ràpidament per una costa molt agre y per terrer rocallós y esllavisat. Se vaguant promptement alçaria y bell domini de vista.

L'empitrada es forta.

50 m. S'atravessa'l camí que per coll de Jou va a La Coma.

Es camí estret y escabros.

1 h. 15. Font de la Margarida, al peu del camí. Bona aigua, que es ben cobejada per t'assedegat vianant.

1 h. 25. S'enforca el camí de Solsona a La Seo per coll de Jou y Tuxent. Se segueix aquest camí que va tot de plà pel falda de la serra a considerable alçaria.

1 h. 30. Font del Ginebró, al peu del camí; una de les més riques font d'aquesta montanya.

1 h. 35. Fonts de Querol, molt fredes, en el camí mateix; s'avança'l gros grop que forma el Cap de Querol, que domina Sant Llorenç. Al des-sobre, dalt de tot de la serra y en son punt culminant s'hi aixeca el cim dels Urdiats, — 2141 m. alt.

Se deixa aquí el camí ral y s'empren vessant amunt de la serra, pujant pel glebatge y escalant els grops sortits, tot aprofitant els llocs més ondulats y accessibles.

2 h. Cap d'Urdiats, — 2141 m. alt. — en l'extrem avançat de la gegantesca serra de La Bofia. Extensíssim panorama. Bell cop de vista de la vall alta del Cardener y de son interessant

circuit d'enèrgiques serres. Se aixequen en el mateix massís de serra, a ponent les Morrerres y al NO. entre altres La Tossa Pelada, el Padró dels Quatre Batlles y Estibella. En l'entremig ressurtien aspres arestes de serra pelades y ermes, sovint clapades de congestes, residència d'isarts y llensolades verdes de pasturatges aon s'hi nudreixen al estiu grosses ramades de bestiar boví, cavallar y de llana. Els contraforts s'avancen a ponent en altes y enterques serrallades vers a Oden, Cambrils, Alinyá y Lavansa, donant en ses fondes valls aigües al Segre.

Desde aquest cim pot baixar-se directament a La Bofia pel Portell del Os.

Seguint la aresta de la serra, en direcció a ponent, se va carenejant en decliu.

2 h. 15. Coma Centinella, collada que domina aquesta verda y empetxinada coma.

Continua carenejant-se tot guanyant alçaria.

2 h. 30. Cim de les Morrerres—2213 m. alt.—Esplendidíssim panorama. Bell domini sobre les clotades de Canalda y Oden ab els trencalls de coll de Jou en primer terme. La serra s'estén dret a ponent vers als cingles de La Garganta, Serrat de La Guineu y ls Tres Pics.

De les Morrerres en 25 minuts pot baixar-se directament al Pouet de Bessies.

Deixant la carena en direcció al NE, se deixa també de banda a la esquerra la aresta que dirigint-se dret al Nord separa les vessants d'aigües del Cardener y del Segre y ajunta ab les Morrerres l'altre massís de serra dominat per la Tossa Pelada y Estibella.

Van seguint-se replecs ondulats de la carena.

3 h. Portell del Os. Aquest nom en tan bell y aspre indret de montanya indica que en anteriors temps estaria poblada aquesta en sos llocs més asprosos y no freqüentats per aitals besties feres que van desaparèixer ràpidament del Pireneu, quedant circumscrietes gaire bé avui a les serres del Pallars.

Se creua la serra tot descendent entre alts y baixos per les caients de la Rasa del Sucre.

3 h. 15. La Bofia—2120 metres alt.—Grandiós esboranc de pinya de grossa obertura y pregona fondaria, aon s'hi conserven durant tot l'any grans quantitats de neu y de glaç, constituint una veritable gelera. La boca de la Bofia es alta y ampla y sa profunditat es molt important. Abans hi havia una escala de fusta pera baixar-hi. Avui cal fer-ho assegurant els peus en les esclètxes y relleixos de la penya; no obstant la descensió no es perillosa. L'aspecte d'abaixa daltés d'un gran efecte. Els caramells de glaç omplen en la penya el pregon de la bofia. En el segle passat y fins cap a les derrerries del mateix, aquesta bofia tenia gran importància doncs el glaç era transportat a Barcelona. Els matxos de bast el baixaven dret a Solsona y Berga pera desde allí ésser conduït a la capital. Avui el glaç artificial ha mort aquest negoci y ha cesat la explotació de la Bofia. Situada aquesta en lo més alt de la ampla vessant de la Rasa del Sucre, domina ample espai y es vista desde ben lluny dibuixant-se molt bé son ben conformat trauc.

Desde'l repeu de la Bofia deu seguir-se vessant amunt fins al

carenar de la Rasa del Sucre.

3 h. 25. Aresta de la Rasa del Sucre,—2127 m. alt.—separant aigües del Cardener allevant y del Segre a ponent per la riera de Canalda, tributaria de la Rivera Salada. Uneix les dues grans meitats de la serra; les Morreres a mig-jorn y'l massís de la Tossa Pelada al Nord.

3 h. 45. El Portell depressió, de serra avançada vers als còtals d'Oden. Pins esbarriats y retorçuts.

Se deixa a la dreta'l Prat Piqué y's va seguint pla y amunt entre rocater descompost.

D'aquí pot pujar-se de dret per les Pedrisques, més es millor pendre la petita coma pe-

Pouet de Bessies

Se baixa dret al costat de ponent vers als hermosos pasturatges de Prat de Bessies.

3 h. 35. Pouet de Bessies,—2100 m. alt.—riquíssima font que emergeix al peu d'un rocater. Al envolt s'estén l'ample pla de pasturatges poblat al estiu de grosses ramades.

S'atravessa'l pla en direcció Nord guanyant altura.

dregosa de son costat. La pujada es menys fatigosa y'ls punts de vista més interessants.

4 h. Coll de Tancalaporta, d'aon se domina la hermosa fondalada d'Oden, deixant de banda la Plana Arbosa y la costa de les Feixines. A la esquerra el cim de les Pedrisques s'aixeca a 2331 m. alt. y a la

dreta'l carenar de la Comtesa a 2336 m. alt.

Se va pujant faldejant la costa de les Pedrisques per glebatges pedregosos.

Se deixa a l'esquerra el cim arrodonit d'Alinyà—2293 m. alt.—y's va carenejant.

4 h. 45. Cim del Padró dels Quatre Batlles—2386 m. alt.—punt culminant de tot l'extens

sals y Taravil. Vers al NO. per un trau de serres s'ovira una part de la plana de La Seo y al lluny les serres d'Andorra y del Pallars. A ponent tanquen l'espai les serres del Boumort el Turb d'Oliana, Aubens, y més lluny y en avall el Montsec. En lo restant del quadrant la vista sembla no tenir límits; valls plans y montanyes a desdir; Alt

Padró dels Quatre Batlles y la Tossa Pelada

massís. La vista es superba y d'una extensió d'espai inmensa en especial pel costat de migjorn. En la part norp limita l'esguard el muradal llarg y al·terós de la serra de Cadi. Vers al NE. s'aixeca magestuos sobressortint entre altres serres y retallant l'horitzó l'enasprat Pedraforca; més a llevant s'enlaira la serra del Verd y més endarrera y en avall els Rasos de Peguera y les cingleres del Tos-

Urgell, Sagarra, comarca y ciutat de Solsona, Cardona, Manresa, el Plà de Bages, serres d'Igualada, Montserrat, Sant Llorenç de Munt, Tibidabo, Montseny, montanyes de les Guillerries, cingles d'Ayals y Cabrera, Puigsacalm y tantes y tantes d'altres que seria un mai acabar el relatar-les. S'oviren terrenys de les quatre províncies catalanes y d'una part d'Aragó.

El Padró dels Quatre Batlles

té per signe en son lloc preminent una modesta y senzilla creu sobre un munt de pedres. Confronten en aquest cim els ajuntaments de Tuxent, Pedra y Coma, Oden y Alinyà. Del cim del Padró arrenca cap a ponent un rem de serra de tossals propers y de pariona alçaria que s'estén en avall tancant la vall del Lavansa. Dret a ponent s'aixeca altra derivació de tossals arrodonits, emperó pedregosos, que tenen son punt culminant el cim d'Estibella—2331 m. alt.—y que s'avançen sobre la vall del Cardener naixent. Més cap al NO. s'aixeca molt propera la Tossa Pelada—2337 m. alt.—aon s'estreba el rem de serra que corre cap al Port del Comté y que's el llas d'unió del gros massís ab l'arbre pireneic. Desde'l Port va corrent el nervi de serra fins a coll de Mola al costat de la serra del Verd, tot separant vessants del Lavansa y de l'Aiguadevall, segueix pels estreps del Pedraforca fins al Collèll y les Bassotes per a pujar a unir-se per la serra Pedregosa ab el Cadí. Per la part de mig-jorn una depressió més baixa que separa aigües del Cardener de les del Segre, uneix els dos grans brancalls del massís.

La serra del Port es un gran refugi d'isarts o cabirols, com s'anomenen en aquesta regió, que hi transcorren en grosses remades, el cap aixirit, l'ull viu y el cos lleuger. Les grosses congestes de neu hi perduren la major part de l'any. El terror en general es molt pedregós ab grans clapes de pasturatges; la roca es calcàrea; les fonts escassegen, si bé les que hi ha son d'aigua riquíssima; sortint en avall l'aigua que s'acumula en

les grans cavitats per déus o adous tan importants com son les Fonts del Cardener, les Feus del riu Mola, les de Cambrils y altres.

ITINERARI N.º 117

De Sant Llorenç per la Rasa del Sucre a la Bofia y al Padró dels Quatre Batlles

4 h. *Interessant excursió, variant de l'anterior. Molt recomenable.*

1 h. 35. Fonts de Querol. *De Sant Llorenç a Fonts de Querol* (Vegis itin. anterior).

Se va seguint el camí ral de Solsona a La Seo.

1 h. 40. En un cap de serrat se deixa a la dreta el camí de La Seo prenent-se un viarany a l'esquerra.

1 h. 45. Font de la Rata, sobre'l camí; la més freda y bona d'aquest indret de montanya.

Segueix el corriol tot planer en suau pujada.

2 h. S'obre al davant l'ampla depressió de la Rasa del Sucre, torçant el camí cap a ponent remontant la vall.

2 h. 10. Se deixa a l'esquerra un camí que s'enfila dret al sot de Prat Berlá y a la recta Coma dels Marjans per a anar directament al Pouet de Bessies.

2 h. 35. El camí perdedor recorre clapisses y pedregall salvant alts y baixos ab bell dòmini de vista sobre l'ampla clotada de la Rasa del Sucre.

2 h. 45. La Bofia (*Vegis itinerari anterior*).

Des de La Bofia s'emprén camí a través del rocallam en direcció al N. per la part superior de la Rasa del Sucre.

3 h. S'atravessa una aresta de la serra y's baixa a creuar el Prat Piqué, derivació verda y frescal del Prat de Bessies.

3 h. 10. Travessat el planell de pasturatges torna a emprendre's la pujada per altra aresta rocallosa, revoltant-se altra coma rublerta de pedregall. El cim dels Quatre Batlles s'enlaira al enfront. Grosses congestes de neu acostumen a omplir gran lpart del davallant.

3 h. 45. S'arriba al peu de la torra del Padró y es va escabant el pelat rocat.

4 h. Cim del Padró dels Quatre Batlles.

ITINERARI N.º 118

De Sant Llorenç dels Piteus a les Morrerres y Pouet de Bessies

PER LA GARGANTA

2 h. 30. *Altre aspecte interessant de la grandiosa serra.*

1 h. 15. Coll de Jou.

De Sant Llorenç a coll de Jou. (Vegis itin. n.º 104).

Des de coll de Jou s'empren via sense corriol ni viarany dret a trobar el trau formidable de La Garganta obert entre'ls penyals abruptes y avançats de les Morrerres que s'avançan trencats y ferestecs, esgalabrats y ab trinxament de roques.

1 h. 25. S'entra en el sot de La Garganta y va escalant-se la engorjadura guanyant sobta alçaria y dominant bell espectacle local d'estimballs y un her mós panorama llunyà.

2 h. Cim de les Morrerres. (*Itin. n.º 116*).

Se segueix pel cim de la carena.

2 h. 10. Davallant de la serra per tarterars y clapisses va descendint-se del carenar vers a la clotada formada en el Pouet de Bessies que origina la rivera de Canalda y que s'arrecera entre dos grans brancals de serra; el d'Oden y'l de Canalda.

2 h. 30. Pouet de Bessies.

ITINERARI N.º 119

De Sant Llorenç dels Piteus a La Bofia

PER LA COMA

3 h. 30. *Aquesta bonica variant d'itinerari permet visitar a la vegada les copioses Fonts del Cardener.*

Se segueix el camí ral de Tuxent. (*Itin. n.º 100*).

1 h. 30. Fonts del Cardener un xic separades a la esquerra del camí y a la part oposada del llit del riu.

Continua seguint-se'l camí de Tuxent.

1 h. 40. Se deixa'l camí ral y's pren un viarany a la esquerra que baixa a atravessar el riu.

Travessat aquest el camí s'enlaira rapidament.

2 h. Veïnat de la Montanya, de La Coma. Cases esbarriades.

El viarany s'enlaira de ferm per una pendent molt pedregosa, dominant tot de seguida la alta vall del Cardener.

2 h. 15. S'enforca'l camí ral de Solsona a La Seo (*Itinerari n.º 101*). Se pren aquest camí cap a la esquerra.

2 h. 20. Se deixa'l camí ral y's puja vers a la dreta per un mig perdedor corriol.

2 h. 30. Cortal del Marqués, aon s'hi tanquen ramades de

les que pasturen al estiu per aquests indrets de montanya.

Se puja fortament per la vessant esquerra de la rasa del Sucre, entre'ls pasturatges y d'avasalls de pedres de la Coma de Dadell.

2 h. 50. S'atravessa la rasa y continua la ferma pujada per entre pasturatges, clapes de bosc de pins y d'avasalls de detritus. Bonics punts de vista.

Se segueix el camí de coll de Jou. (*Itin. n.º 104*).

20 m. Se deixa'l camí ral y's pren el que ve indicat en l'*itin. n.º 116*.

1 h. 35. Fonts de Querol. Se segueix el camí marcat en l'*itin. n.º 117*.

1 h. 45. Font de la Rata.

2 h. Se deixa a la esquerra'l camí que va a la Bofia y se segueix tot de travers pel fal-

Rasa del Sucre. Cap de la Coma de Dadell

3 h. 30. La Bofia, enlairada a l'esquerra de la coma. (*Itinerari n.º 116*).

ITINERARI N.º 120

De Sant Llorenç dels Piteus al cim d'Estibella, la Tossa Pelada y el Padró dels Quatre Batlles

4 h. *Interessant variant de camí pera recorre'ls cims més alts de la serra.*

dar de la serra, entre'l pinatar.

2 h. 15. S'atravessa la Rasa del Sucre.

2 h. 20. Deixant la coma de Dadell el camí s'enfila pel sot d'Estibella. Forta pujada. Bell aspecte de la pintoresca clotada, per la que hi baixa un saltironós curs d'aigua. El sot d'Estibella es un dels més bells y captivants de la serra.

3 h. 10. S'atravessa un serradet que domina la vall y's puja per dessota'l carenar.

3 h. 30. Font d'Estibella, molt renomada per la frescor y bonesa de la seva aigua.

Se puja sobtadament pel gleber.

3 h. 45. Cim d'Estibella—2344 m. alt.—Esplendida vista panoràmica, pariona a les de la Tossa Pelada y Padró dels Quatre Batlles, ab diferenciacions locals. S'obre a un costat el clot d'Estibella y en l'altre la Coma Furosa.

Se segueix el camí ral de Tuxent (*Itin. n.º 100*).

Deixant el camí ral se pren l'indicat en l'*itinerari n.º 119*.

2 h. 30. Cortal del Marqués.

Se puja pel davallant esquer de l'ample clot de la Rasa del Sucre o sia la coma de Dadell.

2 h. 45. Se rejunta l'*itinerari anterior* que se segueix, remuntant-se la part dreta de la clotada d'Estibella.

4 h. Cim d'Estibella.

Cim d'Estibella desde la aresta del Arb

Se va carenejant per l'ata-paït glebatge.

S'aixeca a la dreta la Tossa Pelada, a molt curta distancia, seguint-se un suau y herbat carenar.

4 h. Cim del Padró dels Quatre Batlles.

ITINERARI N.º 121

De Sant Llorenç dels Piteus al cim d'Estibella

PER LA COMA

4 h. *Itinerari de parió interés als que recorren aquesta bella montanya.*

ITINERARI N.º 122

De Sant Llorenç a la Tossa Pelada

PER PORT DEL COMTE

4 h. 15. *Molt bella excursió que pot ésser combinada ab les quatre anteriors, com també ab l'excursió de Sant Llorenç a Tuxent (Itin. n.º 100).*

3 h. Port del Comte.

De Sant Llorenç al Port del Comte (Vegis itin. n.º 100).

Se costreja l'aresta del Port

del Comte per damunt del clo-
tal del Arb.

3 h. 35. Pasturatges del Arb.
Se va seguint pel nervi de la
serra y per entre bosc esclaireit.
S'alça en la part oposada l'alt
turó d'Estibella.

3 h. 50. Prat Llong, exten-
sió de pasturatges.

3 h. 55. Font d'Ardericó en
un costat del plà herbat. Aigua
molt bona y glaçada. Se puja for-
tament pel rampant pedregós de

l'alterosa Tossa en direcció in-
clinada a mig-jorn. Grans pa-
norames. Paisatges desfregats.
Grandiositat d'espai, d'aire y
de llum.

4 h. 5. Cap de la Tossa Pe-
lada—2379 m. alt.—Al ESE., a
l'altra part d'un rampant pedre-
gós s'aixeca el turó d'Estibella y
al SSO. el Padró dels Quatre
Batlles.

4 h. 15. Padró dels Quatre
Batlles.